دکتر مصطفی قانعی؛ دبیر ستاد توسعه زیست‌فناوری: بایوتک می‌تواند ایران را از یک کشور نفت‌فروش به صادرکننده‌ی تکنولوژی تبدیل کند

Posted on ۱۴۰۰/۱۱/۲۲ by پگاه حبیبی

Category: دارو

- **سابقه‌ی حمایت معاونت علمی و فناوری از شرکت‌های دانش‌بنیان در حوزه‌ی دارو چیست؟**

من از سال ۱۳۹۲ به عنوان مسئول ستاد توسعه‌ی زیست فناوری، فعالیتم را در معاونت علمی این ستاد آغاز کردم. من موضوع حمایت از حوزه‌ی زیست‌فناوری را در برنامه‌ام قرار دادم چون چهار سال قبل یعنی از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ به عنوان معاون تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت به این جمع‌بندی رسیدم که باید در حوزه‌ی قانون، تسهیل‌گیری و برنامه برای آینده‌ی کشور به حوزه زیست‌فناوری توجه و کمک ویژه کنیم. بنابراین با کسانی که الان در شرکت‌ها فعال هستند و نقش اصلی را در انجمن‌ها دارند، نشست‌هایی داشتیم و تقریبا برنامه‌ی ما برای حرکت روشن بود. حمایت از زیست فناوری به خلاف تصور با بودجه شروع نشد و اول فقط یک برنامه بود که باید ۳ درصد اقتصاد زیستی ایران را عهده‌دار شویم و پیش ببریم. کل برنامه، یک برنامه‌ی اقتصادی بود ولی بدون پیوست علمی و فناورانه عملی نمی‌شد.

- **با چه روش‌هایی و در چه زمینه‌هایی از شرکت‌های دانش‌بنیان حمایت کرده‌اید؟**

اقدامی که صورت گرفت این بود که بضاعت و توانایی اولیه‌ی ستاد را به سمت شرکت‌ها بردیم و همزمان در وزارت بهداشت برای قیمت‌دهی مناسب به این محصولات اقدام کردیم. قیمت مناسب باعث شد سرمایه‌ها و فناورها به این سمت بیایند و شرکت‌ها در همین راستا کار کنند. برای این حمایت صندوق زیست فناوری تشکیل شد و مجوز بانک مرکزی را گرفتیم. روش‌های حمایت به این شکل بود که یا به شرکت‌ها وام داده می‌شد یا کل بلاعوض می‌گرفتند و در حالت سوم با فن‌آور مشارکت می‌کردیم تا به نتیجه برسد.

اگر فن‌آور به نتیجه نمی‌رسید، با تاخیر به نتیجه می‌رسید یا مشکلی پیش می‌آمد، با مدارا برخورد می‌کردیم و برخورد ما شبیه بانک نبود. هر جا که فن‌آور در سازمان غذا و دارو، دامپزشکی یا وزارت کشاورزی دچار مشکل می‌شد، این دغدغه‌ی ستاد بود که این مشکل را حل کند. بنابراین بخشی از حمایت‌ها در دولت و بخشی به شکل مالی بود ولی همه‌ای این حمایت‌ها بر اساس برنامه بود. حاصل آن رویکرد و برنامه این شده که کشور در زمینه‌ی داروهای بایوتک و بایوسیمیلار بین ۵ کشور اول آسیا قرار دارد.

به ما گفته شده بود که در پایان برنامه و سند چشم‌انداز باید در منطقه اول شویم که الان در منطقه رقیب نداریم و در آسیا بین ۵ کشور رقابت می‌کنیم. در حوزه‌هایی مانند بیوسیمیلار رتبه بسیار خوبی در آسیا داریم.

- **کپی‌رایت چه تاثیری در توسعه‌ی زیست‌فناوری کشور داشته است؟**

گروهی از شرکت‌ها به ما مراجعه کردند و گفتند به دلیل رعایت نشدن کپی‌رایت با شا همکاری نمی‌کنیم. ما اعلام کردیم اگر شرکتی در قوه‌ی قضاییه‌ی ایران محصول و فرآیندش را ثبت کند، می‌تواند در این مورد مدعی باشد ولی اگر همان محصول از طریق فرآیند دیگری به دست بیاید، شامل کپی‌راست نمی‌شود. ولی اگر گفته شود ما محصولی را تولید کرده‌ایم و هیچ‌کس در دنیا، به هیچ روشی نمی‌تواند آن‌را تولید کند، قابل پذیرش نیست.

نکته‌ی دوم این‌که اگر تولیدات ما مشمول کپی‌رایت بود، اجازه‌ی فروش ان در خارج از کشور را نداشتیم و در این شرایط از ما شکایت می‌شد و اجازه‌ی فروش نمی دادند و حتی علیه کشور خریدار، اعلام جرم می‌کردند. الان کارخانه‌ی بیوتکنولوژی ایرانی در ترکیه، فعالا است و محصولش را صادر می‌کند ولی هیچ کدام از تولیداتش دچار مشکل نشده‌اند. دلیلش این است که ایرانی‌ها از مسیر جدیدی به محصول دست پیدا می‌کنند. در عین حال وقتی شرایط محصول متفاوت است و چنین اجازه‌ای نداریم، به محض این‌که از پتنت خارج می‌شود، آن‌را تولید می‌کنیم؛ مانند فاکتور ۷ و فاکتور ۸

- **زیست فناوری ایران را در چه شرایطی می‌بینید؟ ما الان کجا هستیم؟**

برای پاسخ به این سوال باید به این موضوع توجه داشته باشیم که به خاطر تحریم‌هایی که به ما تحمیل شد، حتی اگر صادراتی داشتیم، نمی‌توانستیم پول آن را به کشور برگردانیم ولی با همین وضعیت به جایی رسیدیم که کشور روسیه از ما داروی بایوتک خواست چون داروی ایرانی داروی آمریکایی را با کیفیت هم‌تراز کنار زده بود. برای روشن شدن اهمیت این نکته، یادآوری کنیم که ما زمان فروپاشی شوروی برای آموزش فناوری بایوتک، ۱۷ نفر را از این کشور به انستیتو پاستور دعوت کردیم. در ترکیه و اندونزی نیز خواستار واردات محصولات بایوتک دارویی ایران شده است و با پیشرفت در این حوزه، ما از یک کشور نفت فروش به یک کشور فروشنده‌ی محصول با تکنولوژی بالا تبدیل می‌شویم. لازم است جهش صادراتی داشته باشیم و مطمئنا کشورهای دنیا از محصولات ما استقبال خواهند کرد چون برعکس کشورهای بزرگ، به دنبال سلطه بر کشور مقصد نیستیم.

- **گام بعدی چه خواهد بود؟**

گام بعدی ما باید در حوزه‌ی غذا و تامین نیاز کشور در این حوزه باشد. با کمک زیست‌فناوری می‌توانی واکسن‌های مورد نیاز دام و طیور را تهیه کنیم و ژن طیور را اصلاح کنیم. در مرحله‌ی بعد باید به کمک همین فناوری در تامین مواد غذایی مورد نیاز کشور خودکفا شویم.